

безперечно, належать знання мов, вміння використовувати інтелектуальні системи пошуку та обміну інформації, володіння досягненнями високих технологій, комунікативні навички.

У ХХІ столітті не технологія, а людський капітал є визначальним фактором розвитку будь-якої країни. Україна сьогодні це довела і доводить усьому світові.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Білоусова В.О. Теорія і методика гуманізації відносин старшокласників у позаурочній діяльності загальноосвітньої школи : монографія. Київ : ІЗМН, 199. 192 с.

2. Гуманізація освіти URL: [https://urst.com.ua/act/pro\\_osvitu#google\\_vignette](https://urst.com.ua/act/pro_osvitu#google_vignette)

3. Задорожна. О.М. Дистанційна освіта в Україні: реалії сьогодення. *Освітній дискурс* : зб. наук. пр. Київ : ТОВ «Науково-інформаційне агентство «Наука-технології-інформація». 2020. Вип. 24. С. 56.

4. Процес глобалізації освіти URL: <https://vseosvita.ua/library/proces-globalizacii-v-osviti-198129.html>

5. Якиманська І.С. Розробка технологій особистісно орієнтованого навчання. *Питання психології*. 1995. № 2. С. 31

**Олена ГАЛЯН**  
Львів

## ДИТИНСТВО У ВИМІРАХ СЬОГОДЕННЯ

Дитинство як соціально-наукове та психолого-педагогічне явище є предметом міждисциплінарного вивчення – філософського, психологічного, педагогічного, історико-педагогічного, соціологічного, культурологічного тощо. Така широта досліджень свідчить про надзвичайну важливість цього періоду в особистісному становленні людини, виформуванні її цінностей, мотивів, переживань, опануванні знань і набутті компетентностей у контексті взаємодії з довкілля та оточенням. Саме через життєві ситуації й досвід розкривається індивідуальний потенціал дитини, її здатність бути суб'єктом і

проявляти власну суб'єктність. Це, зі свого боку, слугує маркером особистісно орієнтованого підходу в освіті та визначає напрями освітньої взаємодії – фокус на дитину, педагога та зміст.

Сучасне дитинство необхідно осмислювати щонайменше в двох аспектах. Перший – це аналіз умов життя й освітньої діяльності дитини в реаліях глобалізації, цифровізації та суспільних змін. Другий аспект – це вплив війни на зміну життєвого укладу українських дітей, що зумовлює необхідність дослідження нових контекстів їхнього розвитку та освіти.

Розглянемо основні тенденції змін у просторі і часі життя дітей, характеристиках дитинства, а також окреслимо виклики й можливості, які визначають його зміст у зазначених ракурсах.

*Виміри освітнього простору.* У першому аспекті провідним є усвідомлення трансформацій в освітньому середовищі: вплив новітніх технологій, інноваційних методів навчання, глобальних і соціокультурних змін [2]. Ці чинники впливають на формування нового освітнього простору. Зокрема, на рівні фізичного простору відбувається оновлення матеріального середовища; активне використання технологій у навчанні та розвитку дітей забезпечує цифровий простір; особливо актуальним в сучасних умовах постає розвиток екологічної культури дітей, що актуалізує увагу до простору взаємодії з природою.

*Темпоральні особливості дитинства.* Часовий вимір дитинства виявляється через зміну темпу життя. Сучасні діти часто стикаються з емоційним перевантаженням через надмірну динаміку. А тому виникає потреба в гнучких педагогічних стратегіях, що враховують індивідуальні особливості, забезпечують баланс між навчанням і відпочинком, орієнтуються на науково обґрунтовані норми навантаження.

Також змінюються підходи до навчання: зростає значення ігрових методів, гейміфікації, віртуальної реальності, міждисциплінарного підходу (STEM, STEAM). Освітній процес орієнтується на практичні завдання, проєкти, розвиток критичного мислення й навчання через досвід.

Водночас трансформується і роль педагога (вихователя). Він в останні десятиліття перестав бути лише джерелом знань. Його функції доповнили нові соціальні ролі, а саме: наставник, фасилітатор, консультант, який підтримує особистісний

розвиток дитини, допомагає їй зорієнтуватися у складному світі інформації та взаємодії.

Сучасна дитина отримує нові можливості: участь в інноваційних процесах, індивідуалізація освітнього шляху, доступ до глобального знання. Водночас вона стикається з викликами, які формують нову освітню реальність і вимагають адаптації до змінного світу.

Війна суттєво змінила простір і час життя дітей. Зруйновано звичні рамки, змінилося сприйняття реальності: діти втрачають стабільність, стикаються зі страхом, тривогою, вимушено дорослішають, беручи на себе відповідальність і контроль у критичних ситуаціях. Середовище також змінилося: багато дітей стали переселенцями, втратили домівки, спостерігають руйнування та живуть під загрозою [1]. Це позначається на їхньому світогляді, уявленні про безпеку, майбутнє та на емоційній стійкості.

Унаслідок бойових дій у частині регіонів припинились очні заняття, обмежено доступ до освітніх установ. Освітні втрати компенсуються через онлайн-освіту, волонтерську підтримку та психологічні практики.

Окремо варто відзначити позитивний наслідок – формування колективного досвіду, який об'єднує дітей і сприяє розвитку національної ідентичності, усвідомлення цінності рідної мови, культури, історії.

Для забезпечення якісного розвитку дитинства в умовах війни необхідно:

- забезпечити психологічну підтримку (групи підтримки, доступ до різних фахівців відповідно до запиту на допомогу);
- гарантувати освіту в безпеці (пошук ресурсів, створення безперервного освітнього процесу);
- здійснити реінтеграцію в мирне життя (програми повернення до звичного середовища після війни).

Отже, сучасне дитинство – це багатогранна структура взаємодій і викликів, яка змінює усталені уявлення та потребує нових підходів від дорослих для створення умов щасливого, безпечного й повноцінного життя дитини незалежно від обставин. Забезпечити дитині можливість повноцінного розвитку в умовах нестабільного світу – ключове завдання дорослих. Його

реалізація потребує не лише нових освітніх інструментів, а й переосмислення ролі дитинства як епохи, що визначає майбутнє всього суспільства.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Ліннік О., Божинський В., Гриневич Л., Крижановська В., Ніколаєв Є., Рій Г. Освіта під час війни: досвід українських шкіл. *Аналітичний звіт*. Київ : ГО «Куншт», Аналітичний центр «ОсвітАналітика» Університету Грінченка, 2024. 128 с.

2. Сучасний освітній простір – досвід, пошук, результат: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (17–18 серпня 2022 р.). Суми : Вид-во СумДПУ, 2022. 158 с.

**Василь ГРИНЯК,  
Василь СПІВАК,  
Юрій ЯКИМЕЦЬ**  
Дрогобич

## ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ВИХОВАННЯ

Школа, яка в умовах сьогодення претендує стати одним із найважливіших виховних інститутів у житті особистості, повинна витримати і подолати ті виклики, які стали серйозними перешкодами в житті країни, громади, окремої особистості. Вони мають також глобальний характер, бо від розвитку геополітичної та економічної ситуації у світі залежатиме майбутнє не лише українців – під серйозною загрозою життя усього людства.

Освітні інституції (заклади дошкільної освіти, школи, професійно-технічна та вища школа, приватні освітні ініціативи тощо) мають своїм завданням підготуватися до подолання викликів сучасності й майбутнього для того, щоб кожен здобувач освіти:

- почувався у ній безпечно;
- розумів, що тут відбувається його особистісне становлення і професійний розвиток;